

Auus mees.

„Auus mees“, armas lugeja, kas see siis nii iseneft mõista on, et sellest enam rääkida ei maha? Siiski on see suur ja tähtis asi ja ei nõua mitte vähe ohvrit, ja kui teegi oma auu tahab puhta hoida; sest ainult „auumees“ on ta tõeste „a u u s“ mees.

Niisugune „auumees“ oli Walter Scott, suur inglise ilufirjanil (1771—1832). Tema kirjateed ei olnud mitte nõnda ära libvitatud, nagu mõned uuema aja ilufirjanuse tooded; on ta romaansid, mis head ja kasulikud on lugeda. Niisuguseid on Walter Scott kirjutanud, suuri ja toredaid kirjeldusi oma rahva suurepärasest ajalooft, Inglise ja Schotti rahva elust. Ta on üks lõikide aegade anderikamatelt kirjanduseft. Üks tema wilmastest ütelistest oli: „See annab mulle troosti, et ma wõin ütelda, et mina ialgi ei ole katsumud inimest tema usus wankuma panna, tema elu juhtimõtteid ära rikkuda, et mina midagi ei ole kirjutanud, mida mina surmawoodis lamades ehk oleks soowinud maha kustutada.“

Tema kirjateed saatsiwad temale nii palju rahalist kasu, et tema aastal 1811 omale oma kodukohtas mõisa ostis, mida tema aegajalt suurendas ja kaunistas ja teda kõige ilusamaks kohtaks ümber muutis. Kui tema oma tegewuse ja kuulsuse kõige kõrgemal tipul seisis, siis trehwas teda hirmus hoop: suured ärimõjad, kus tema ta osanil oli, tegiwad pankrotti (1826 a.) ja ta laotas torraga kõige oma waranduse ja sattus pealegi wõla sisse, mis umbes Miljon rubla juur oli. Aga ta wõttis kõige oma jõuu kottu, et häbita sellest suurest õnnetuseft wälja peafeda; „sest“, ütles ta, mis on see raha tahju siis ta dieti selle tahju wastu, kui ma oma hingerahu tautan?“ Sõprade poolt ei wõtnud ta ühtegi abi ega toetust wastu, mille juures ta omas moraallilises uhtuses natuke laugele läks, mis pärastpoole tema terwise täieste ära rikkus. Aga tema tahtis ju tööd teha „nagu tiiger“. „See minu parem käsi“, kirjutas ta oma sõbrale, „peab kõige tahju taha tegema, ja kui ma selle juures ta sõil peaks laotama, siiski oma auu tahan ma puhta hoida.“ Nüüd hakkas ta suurt 9-kõitelist raamatut „Napoleoni elust“ kirjutama, millega ta aasta jooksul walmis sai ja nõnda omale õige suure summa teenis, mida ta wiimseni kopikani oma wõlastustujatele hea meelega wälja maksis. Selle lohusetäit-

mise tundmises kirjutas tema 17. detf. 1827 oma päewaraamatuseft: „Mina ei ole ialgi nii rahuliste magada wõinud kui nüüd, kus minul see tundmus rinnus aset wõtab, et minu wõlastustjad mind tänawad, kus minul see selge teadmine on, et ma kui auumees oma kohust olen täitnud. Tee, mis minul ees, on pikk, raske ja pime, aga ta wiib mind puhta auususele. Kui mina ta lesket waewa peatsin surema, mis ju tergeste wõib sündida, siis suren mina ommetegi auuga. Saan ma seda lätte, mis ma püüan, siis pärin ma teiste tänu ja oma südametunnistuse rahulolemist.“ Tõeste, juba mõne aasta pärast oli ta juba nii laugel, et ta omaft wõlast umbes 600-tuhat rubla ära oli maksnud, ja weel paar aastat, ja ta wõlast summa oleks täieste makstud olnud. Paraku ei pidanud ta seda tundi mitte enam nägema.

Ühe inimeje jõuu käiw töd, mis ta enese selga wõttis murdis wiimaks ta tema jõuu, ja talwel 1830 a. halwati ta, ja see wiis teda hana äärde. Waewalt oli ta toibunud kui ta juba jälle tule lätte wõttis. Kõl hoiatasiwad arstid ja sõbrad teda selle eest, aga ta hüüdis: „Ja mina ei tohi enam tööd teha? Niisama wõiks ta tüdruk paja tulele panna ja talle ütelda: ja ei tohi mitte teema hakata. Seisaks mina tööra, siis lähessin mina hulluks.“ Ader oli ommeti wiimaks wao oissa jõuudnud. Aastal 1831—1832 oli ta terve talwe Itaalias, aga paranemist ei olnud näha. Siin halwati teda teist korda, ja peaaegu minestuses toodi teda kodu, oma armsa kodukohta. „Mina olen palju näinud“, ütles ta pärast oma Itaalia reisi, „aga ma ei leidnud midagi, mis mina oma kodu kohtaga oleks wõinud wõrrelda. Ma pean seda weel kord hästi waatama.“ Ta suri siia aastal 1832, Nihl-kuu 21. päewal, 61 aastat wana. Tema tänuilif isamaa ehitas temale maa pealinnas, Edinburis, kus ta ka oli sündinud, — toreda mälestusefamba. Tema wäimees Lohhart kirjutas tema eluloo, mille fiksetulefud tema weel olewate wõlgade kustutamiseft määrati, et kuulsa surnu mälestust kõigist kodanliku kuulsuse ja auu plekidest puhastada. — Walter Scott oli kuulus laulik ja auus inimene. Esmeseks ei wõi meie sõit mitte saada, aga teiseks wõib meist igaüks saada, ja see on enam wäärt kui esimene. Juba wana Skirat ütles (41, 15): „Kasju, et sina enesele hea ja auusa nime saad; see on teetawam kui tuhat suurt kullawarandust.“